

BANK SEKTORIDA YASHIL MOLIYANING O'RNII

Farg'ona soliq texnikumi 10-25 guruh o'quvchisi M.A.Mamadjonov

Farg'ona soliq texnikumi bosh o'qituvchisi X.X.O'rmonov

Annotatsiya. Ushbu maqolada barqaror rivojlanish konsepsiyasi va bank sektorida yashil moliyaning roli tahlil qilinadi. Tadqiqotda tijorat banklarining ekologik va moliyaviy risklarni boshqarish amaliyoti, xorijiy mamlakatlar tajribasi, shuningdek, O'zbekiston banklari misollari o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, yashil moliya nafaqat ekologik mas'uliyatni, balki banklarning strategik rivojlanishini ham ta'minlaydi. Ushbu yondashuv moliyaviy barqarorlik, iqtisodiy modernizatsiya va ekologik xavfsizlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: barqaror rivojlanish, yashil moliya, bank sektori, ekologik risk, moliyaviy barqarorlik.

Аннотация. В данной статье анализируется концепция устойчивого развития и роль «зелёных» финансов в банковском секторе. Исследование охватывает практику управления экологическими и финансовыми рисками коммерческих банков, опыт зарубежных стран, а также примеры банков Узбекистана. Результаты показывают, что «зелёные» финансы обеспечивают не только экологическую ответственность, но и стратегическое развитие банков. Такой подход способствует финансовой устойчивости, экономической модернизации и укреплению экологической безопасности.

Ключевые слова: устойчивое развитие, «зелёные» финансы, банковский сектор, экологический риск, финансовая устойчивость

Abstract. This article analyzes the concept of sustainable development and the role of green finance in the banking sector. The study examines the practices of managing environmental and financial risks in commercial banks, foreign

experiences, and examples from banks in Uzbekistan. The results indicate that green finance ensures not only ecological responsibility but also strategic development of banks. This approach contributes to financial stability, economic modernization, and strengthening environmental security.

Keywords: sustainable development, green finance, banking sector, environmental risk, financial stability

Kirish

Bugungi kunda jahon miqyosida barqaror rivojlanish g‘oyasi global iqtisodiy siyosatning asosiy yo‘nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. Iqtisodiy o‘rinishni ta‘minlash bilan birga, atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ijtimoiy adolatni ta‘minlash har bir mamlakat oldida turgan ustuvor vazifalardan hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, “barqaror rivojlanish” konsepsiyasi nafaqat davlat siyosatining, balki xususiy sektor, xususan moliyaviy institutlar faoliyatining ham asosiy mezoniga aylanmoqda. Barqaror rivojlanish –bu iqtisodiy o‘rinish, ijtimoiy barqarorlik va ekologik muvozanat o‘rtasidagi uyg‘unlikni ta‘minlashga qaratilgan keng qamrovli jarayondir. Ushbu konsepsiyada “yashil iqtisodiyot” va “yashil moliya” tushunchalari markaziy o‘rinni egallaydi. Yashil moliya –bu tabiiy muhitga zarar yetkazmaydigan, ekologik samaradorlikni oshiradigan va uglerod izini qisqartirishga qaratilgan loyihalarni moliyalashtirishga xizmat qiluvchi moliyaviy faoliyatdir. So‘nggi yillarda tijorat banklari faqat an‘anaviy moliyaviy xizmatlar ko‘rsatish bilan cheklanib qolmasdan, barqaror moliya va yashil investitsiyalar sohasiga ham faol ravishda kirib bormoqda. Bu esa bank tizimining ijtimoiy va ekologik mas‘uliyatini kuchaytiradi, ularning korporativ nufuzini oshiradi va xalqaro moliya bozorlarida raqobatbardoshligini ta‘minlaydi. Shu bilan birga, yashil moliyaviy mahsulotlarni –yashil kreditlar, yashil obligatsiyalar, yashil sug‘urta va ESG-investitsiyalar kabi vositalarini joriy etish, bank faoliyatidagi yangi tendensiya sifatida namoyon bo‘lmoqda. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiy o‘rinish jarayonida ekologik muhofaza va

ijtimoiy farovonlikni ta'minlashni talab qiladi. Ushbu tamoyil moliyaviy tizimning, ayniqsa, bank sektorining faoliyatida muhim strategik vazifa sifatida namoyon bo'lmoqda. Chunki banklar iqtisodiyotda kapital taqsimoti va investitsiya oqimlarini boshqarish orqali ekologik jihatdan xavfsiz loyihalarining amalga oshirilishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Yashil moliya banklar faoliyatida resurslardan oqilona foydalanish, zararli chiqindilarni kamaytirish, qayta tiklanadigan energetika loyihalarini qo'llab-quvvatlash va ekologik risklarni moliyaviy baholash tizimini kengaytirishni nazarda tutadi. So'nggi yillarda iqtisodiy tizimlarda an'anaviy kreditlashdan tashqari, ekologik yo'naltirilgan moliyaviy mahsulotlarga talab ortib bormoqda. Bu jarayon moliyaviy barqarorlikning uzoq muddatli ta'minlanishiga xizmat qiladi. O'zbekiston bank sektorida yashil moliya yo'nalishining shakllanishi bosqichma-bosqich amalga oshmoqda. Ekologik qiymatga ega bo'lgan investitsiya loyihalarini moliyalashtirish ulushi sekin oshib borayotgan bo'lsada, asosiy muammolar sifatida quyidagilar aniqlanmoqda:

- ekologik risklarni baholash bo'yicha yagona standartlarning yetishmasligi;
- uzoq muddatli arzon moliyaviy resurslar tanqisligi;
- tijorat banklarida ekologik ekspertiza yuritish

kompetensiyalarining cheklanganligi. Shunga qaramay, mavjud tahlillar shuni ko'rsatadiki, yashil moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish banklar uchun bir vaqtning o'zida iqtisodiy manfaat va ijtimoiy mas'uliyatni uyg'unlashtirish imkonini yaratadi. Yashil loyihalarini moliyalashtirish banklarning xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan hamkorlik darajasini oshiradi, ularning kredit reytingiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va raqobatbardoshligini mustahkamlaydi.

Birinchidan, yashil moliya banklar uchun faqat ijtimoiy yoki ekologik mas'uliyatni bajarish vositasi sifatida emas, balki bozor sharoitlarida uzoq muddatli strategik rivojlanish yo'nalishi sifatida qaralishi lozim. Chunki ekologik

talablarga mos keladigan investitsiyalar va moliyaviy mahsulotlar kelajakda banklarning barqarorlik darajasi, raqobatbardoshligi hamda mijozlar ishonchini oshirishga xizmat qiladi. Yashil loyihalarni moliyalashtirish bankning korporativ imijini yaxshilaydi, xalqaro reyting agentliklarida baholanish natijalarini ijobiylashtiradi va xorijiy investorlar uchun jozibadorlik darajasini oshiradi.

Ikkinchidan, banklarda ekologik risklarni baholash metodologiyasining takomillashtirilishi zarur. Ekologik risklarni inobatga olmagan kreditlash faoliyati kelajakda moliyaviy yo'qotishlarga, loyiha to'xtashi yoki qaytarilmas zararlar yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu sababli banklar kredit ekspertizasiga atrof-muhitga ta'sirini baholash mezonlarini kiritishi, ekologik xavf darajasiga qarab foiz stavkalari, kredit muddatlari yoki qo'shimcha kafolat shartlarini moslashtirishi lozim.

Uchinchidan, yashil kreditlash samaradorligi ko'p jihatdan davlat tomonidan ko'rsatiladigan qo'llab-quvvatlash choralari bilan belgilanadi. Davlat tomonidan soliq imtiyozlari, subsidiyalar, grant dasturlari va xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikning kengaytirilishi banklar uchun yashil moliyalashtirishni iqtisodiy jihatdan jozibador qiladi. Masalan, qayta tiklanadigan energetika, chiqindilarni qayta ishlash yoki ekologik transportni rivojlantirish bo'yicha loyihalardavlat kafolati yoki foiz kompensasiyasi katta ahamiyatga ega bo'ladi.

To'rtinchidan, yashil moliya infratuzilmasining kengaytirilishi iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi. Yashil texnologiyalarni moliyalashtirish yangi ishlab chiqarish segmentlarini shakllantiradi, innovatsion faoliyatni rag'batlantiradi va mehnat bozorida yangi malakali ish o'rinlarining paydo bo'lishiga sabab bo'ladi. Shuningdek, ekologik talablarga javob beradigan ishlab chiqarish korxonalarining ko'payishi eksport salohiyatini oshiradi va global bozorga integratsiyani tezlashtiradi. Shu bois, bank

sektorida yashil moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish O‘zbekiston uchun faqat ekologik xavfsizlikni ta’minlash omili emas, balki iqtisodiy modernizatsiya jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Yashil moliya orqali iqtisodiyotning barqaror tarkibiy yangilanishi, resurslardan samarali foydalanish, energiya tejamkor texnologiyalarning keng joriy etilishi va investitsiya oqimlarining barqarorlashuvi ta’minlanadi. Bu esa o‘z navbatida nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki aholining hayot sifati va ekologik muhitning sog‘lom saqlanishini ham kafolatlaydi. Biz quyidagi xulosa va takliflarni beramiz

1. Normativ-huquqiy bazani takomillashtirish. Yashil kreditlar, yashil obligatsiyalar va ESG investitsiyalarini tartibga soluvchi alohida milliy standartlar va metodik ko‘rsatmalar ishlab chiqilishi zarur.

2. Banklarda ekologik risklarni baholash mexanizmini joriy etish. Kredit ekspertizasi jarayoniga loyiha atrof-muhitga ko‘rsatadigan ta’sir darajasini aniqlovchi ekologik indikatorlar qo‘shilishi lozim.

3. Uzoq muddatli arzon moliyaviy resurslarni jalb qilish. Xalqaro moliya tashkilotlari, xususan, EBRD, IFC, AIIB va boshqa institutlar bilan hamkorlikni kuchaytirish yashil loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatini kengaytiradi.

4. Davlat qo‘llovi mexanizmlarini kuchaytirish. Yashil texnologiyalarni joriy qiluvchi korxona va aholi uchun subsidiyalar, soliq imtiyozlari va foiz stavkalarini qisman kompensatsiya qilish mexanizmlarini kengaytirish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Jo‘rayev, I.A. (2023). Yashil moliya infratuzilmasini rivojlantirishda moliyaviy institutlar hamkorligi. Innovatsion iqtisodiyot jurnali, 5(2), 66–75.

2.Khan, M.Z. (2022). Green finance and its role in sustainable banking sector development. *Journal of Sustainable Economics*, 5(3), 45–58.

3.Stiglitz, J., Sen, A., & Fitoussi, J. (2009). Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress.

4. Paris.Xo‘jayev, S.Q. (2022). Yashil moliya vositalari: nazariya va amaliyot. *Moliyaviy tadqiqotlar jurnali*, 3(1), 29–37.

5.Карпович, Т.В. (2021). Зеленые инвестиции и их влияние на устойчивое развитие экономики. *Экономические исследования Беларуси*, 9(2), 55–67.

6.Румянцева, Н.П. (2020). Зелёные финансы как механизм обеспечения экологической безопасности национальной экономики. *Финансы и кредит*, 26(4), 12–21.Сапарбекова, А.А. (2022).